

19. Укрічфлот: шляхи пошуку, реформ та перетворень: монографія / М.А. Славов, П.І. Підлісний, В.М. Холчанський, В.А. Даніленко, С.В. Голікова, І.Д. Молдавський, В.М. Бондаренко, І.Р. Белов. Київ: Наукова думка, 1996. 290 с.
20. Підлісний П.І. Ефективність управлінських рішень подальшого реформування приватизованих підприємств водного транспорту: монографія. Київ: Наукова думка, 2003. 343 с.
21. Підтримка інтеграції України до Транс'європейської транспортної мережі TEN-T. Мультиmodalний транспорт / Програма Європейського Союзу для України: PKZ. Зазначений звіт 7. 1. URL: http://www.tent.org.ua/data/upload/publication/main/ua/517/fr_7.1_multi-modal_ukr.pdf.
22. Шевченко М.В. Контейнерные перевозки по Дунаю. Порты Украины. 2015. № 11. С. 50–52.
23. Горлач Л.Н. На крилах Дніпра: монографія. Київ: видавничий центр «Академія», 2001. 320 с.

УДК 338.12:338.24(477)

Антонюк Н.А.,
кандидат економічних наук, доцент,
Рівненський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

МЕХАНІЗМ АНТИКРИЗОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Антонюк Н.А. Механізм антикризового регулювання національної економіки в умовах децентралізації. У статті розглянуто підходи до формування механізму антикризового регулювання національної економіки в умовах реформи децентралізації. Опрацьовано інструменти, що сприяють його функціонуванню. Визначено сутність та зміст механізму антикризового регулювання національної економіки в умовах децентралізації; зазначено, що він має здатність в процесі наростання кризи відновлювати ефективну діяльність територіального економічного суб'єкта як мікроекономічної системи на основі самоорганізації, підтримки внутрішнього стабільного стану та динамічного зовнішнього оточення. Запропоновано алгоритм передбачення кризи, розроблено інструменти її подолання.

Ключові слова: антикризове регулювання, механізм, децентралізація, криза, алгоритм передбачення кризи, національна економіка.

Антонюк Н.А. Механизм антикризисного регулирования национальной экономики в условиях децентрализации. В статье рассмотрены подходы к формированию механизма антикризисного регулирования национальной экономики в условиях реформы децентрализации. Изучены инструменты, способствующие его функционированию. Определены суть и содержание механизма антикризисного регулирования национальной экономики в условиях децентрализации; указано, что он имеет способность в процессе нарастания кризиса восстанавливать эффективную деятельность территориального экономического субъекта как микроэкономической системы на основе самоорганизации, поддержки внутреннего стабильного состояния и динамического внешнего окружения. Предложен алгоритм предсказания кризиса, разработаны инструменты его преодоления.

Ключевые слова: антикризисное регулирование, механизм, децентрализация, кризис, алгоритм предсказания кризиса, национальная экономика.

Antoniuk N.A. Mechanism of national economy anti-crisis regulation in conditions of decentralization. The article deals with approaches to the formation of the mechanism of anti-crisis management of national economy in the context of decentralization reform. It has been investigated tools that contribute to its functioning. It has been determined the essence and content of the mechanism of anti-crisis regulation of national economy in the conditions of decentralization. It has been indicated that it has ability to restore effective activity of the territorial economic entity as a microeconomic system on the basis of self-organization, support of internal stable status and dynamic external environment. It has been developed crisis prediction algorithm and proposed tools to overcome it.

Key words: anti-crisis regulation, mechanism, decentralization, national economy.

Постановка проблеми. В сучасних умовах все більшої актуальності набувають підходи до регулювання національної економіки. Особливістю теперішнього періоду є проведення реформи децентралізації в умовах кризових явищ в Україні, яка суттєво впливає на формування механізму антикризового регулювання національної економіки [1, с. 159]. Актуальною для дослідження є

характеристика підходів до антикризового регулювання, яка на практиці забезпечується сукупністю методів впливу на економічні, екологічні та соціальні процеси, співвідношення між якими час від часу змінюється, віддзеркалюючи різні форми суспільного життя.

Підходи до регулювання систем у стані відсутності рівноваги та дисбалансу вимагають від керів-

ників та управлінців освоєння практичних навичок передбачення, розпізнавання та врегулювання криз, формування підходів до усунення негативних наслідків та чинників.

Сьогодні у зв'язку з недосконалістю реформування ще не розроблено цілісного механізму регулювання національної економіки в умовах децентралізації. Хоча на практиці розробляються методичні підходи, які в подальшому мають скластися в цілісний механізм проведення децентралізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методичні підходи, теоретичні та практичні аспекти регулювання національної економіки України вивчаються різними науковими установами, серед яких слід назвати Інститут економіки та прогнозування НАН України, Національний інститут стратегічних досліджень, Міжнародний центр перспективних досліджень, Інститут еволюційної економіки, вищі навчальні заклади. Грунтовні дослідження теоретичних та практичних аспектів державного управління та державного регулювання економіки в Україні проводили Е. Адельсеїтова, О. Бойко-Бойчук, В. Гриньова, Л. Дідківська, Т. Піхняк, Р. Рудницька, О. Федорчак, Н. Харченко та інші науковці [2–9]. Виявлено, що в у сфері державного управління досить глибоко та повно розкрито механізм державного управління, а у сфері регулювання національною економікою в процесі децентралізації це питання ще потребує доопрацювання, що обумовлює необхідність більш глибоких досліджень у цьому напрямі.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження сучасних підходів до антикризового регулювання національної економіки в умовах децентралізації та на основі цього формування механізму його застосування.

До поставлених завдань відносимо аналіз підходів до формування механізму антикризового регулювання

національної економіки; вивчення етапів реалізації механізму в умовах реформи децентралізації з урахуванням ймовірності настання кризових явищ.

Виклад основного матеріалу. Успішність розвитку будь-якої системи залежить від механізму, який закладений в основу її функціонування. В період глобальних структурних змін, економічних та фінансових криз, погіршення бюджетно-боргових зобов'язань провідних країн світу, негативного сприйняття світовою спільнотою необхідних економічних реформ проблематика антикризового регулювання національної економіки стає особливо актуальною і на локальному, і на глобальному рівнях. У цих умовах старі підходи до формування механізмів вже не дієві та потребують вдосконалення та нових підходів.

Антикризове регулювання має набір інструментів, що вживаються в різних функціональних підсистемах менеджменту. Для своєчасного попередження та подолання криз важливо застосовувати в комплексі методи економічного аналізу, соціальні технології, прогнозування, розробку складних інвестиційних проектів та антикризових програм.

Успішне застосування функцій регулювання можливим може бути лише тоді, коли вже відомі тенденції розвитку системи, її поведінки, досліджені характеристики та ознаки настання певних фаз стану й етапів об'єктивного розвитку. Крім того, державне втручання не має руйнувати систему саморегуляції, що склалась. Державні управлінці не повинні переступати межу між необхідним антикризовим регулюванням та переходом до авторитаризму.

Механізм антикризового регулювання національною економікою містить послідовне виконання функцій регулювання, що дає змогу досягти певного економічного ефекту та виявляється в системах і процесах. Зміст і набір функцій, здійснюваних в процесі регулювання, залежить від стану національної економіки, розмірів кризи, рівня та якості управлінської ієрархії, а також інших чинників.

Вважаємо, що децентралізація виступає складовою антикризового управління і є процесом, який завдяки передачі прав та повноважень від центральних до місцевих органів влади дає змогу покращувати рівень господарювання, обумовити перспективи розвитку на основі використання наявних ресурсів та окреслення місцевих потреб, забезпечити стабільну й безбиткову діяльність економічних суб'єктів у державі.

Зміст механізму антикризового регулювання національної економіки в умовах децентралізації полягає в його здатності в процесі наростання кризи відновлювати ефективну діяльність територіального економічного суб'єкта як мікроекономічної системи на основі самоорганізації, підтримки внутрішнього стабільного стану та динамічного зовнішнього оточення.

Застосування системного підходу в механізмі антикризового регулю-

Рис. 1. Концептуальна схема розробки механізму антикризового регулювання національної економіки в умовах децентралізації

Джерело: розроблено автором

вання національної економіки в умовах децентралізації обумовлює системне бачення основних напрямів та етапів його роботи, які проводяться для досягнення мети антикризового регулювання, взаємозв'язків, які існують між ними та враховуються під час розроблення плану заходів для забезпечення ефекту синергії.

Механізм антикризового регулювання не є ефективним без надійного інструментарію діагностики та подолання криз. Саме тому сьогодні значної актуальності та важливості набувають розробка, обґрунтування та використання дієвих інструментів, що забезпечують стабільний розвиток національної економіки в умовах децентралізації. Механізм регулювання, що характеризує засоби впливу, також має свої властивості. Не завжди звичайні засоби впливу приносять необхідний ефект в передкризовій або кризовій ситуації.

Універсальних методик попередження кризових явищ в національній економіці, а також функціонування територіальної громади в цей період без істотних затрат не існує, але є досвід попередніх криз, що дає змогу оцінити доцільність механізму антикризового регулювання національної економіки в умовах децентралізації загалом.

Насамперед варто визнати, що в Україні вже багато років спостерігаються системні, закономірні, явні, важкі та затяжні кризові процеси в економічній, соціальній та політичній сферах життя. Для виправлення ситуації необхідно застосувати антикризове регулювання з використанням антикризових стратегій.

Антикризове регулювання національної економіки – це процес цілеспрямованого впливу органів державного управління на упередження, недопущення та мінімізацію негативних наслідків кризових явищ з метою забезпечення сталого економічного розвитку [10, с. 287].

Для позитивних зрушень у цій сфері ми пропонуємо концептуальну схему механізму антикризового регулювання національної економіки в умовах децентралізації, яка передбачає поетапне аналітичне дослідження національної економіки та економіки об'єднаної територіальної громади, передбачення та прогнозування кризи, розробку національної антикризової стратегії та регіонального підходу, розробку дій її положень в антикризових програмах (планах) і стратегії економічного розвитку, контроль за виконанням на всіх рівнях (рис. 1).

Для уникнення кризових проявів необхідно активувати

підходи до антикризового регулювання та посилити державне втручання в такі проблемні сторони економіки, як однобічність розвитку; високі темпи спаду виробництва; хронічний дефіцит державного бюджету та фінансова заборгованість; повальний експорт сировини та енергоресурсів; низький рівень технологій; високий рівень дитячої смертності та зниження тривалості життя; низький рівень якості життя й падіння попиту; перешкоди для розвитку великого національного приватного капіталу; значна питома вага державного сектору в економіці.

Для розв'язання цих проблем пропонується детальніше розглянути підхід до вибору інструментів антикризового регулювання, де основне місце належить прогнозуванню, створенню антикризових програм і планів.

Прогнозування та передбачення криз включає низку взаємопов'язаних етапів і може здійснюватись у рамках запобіжного регулювання, на основі яких потім розробляється програма (рис. 2).

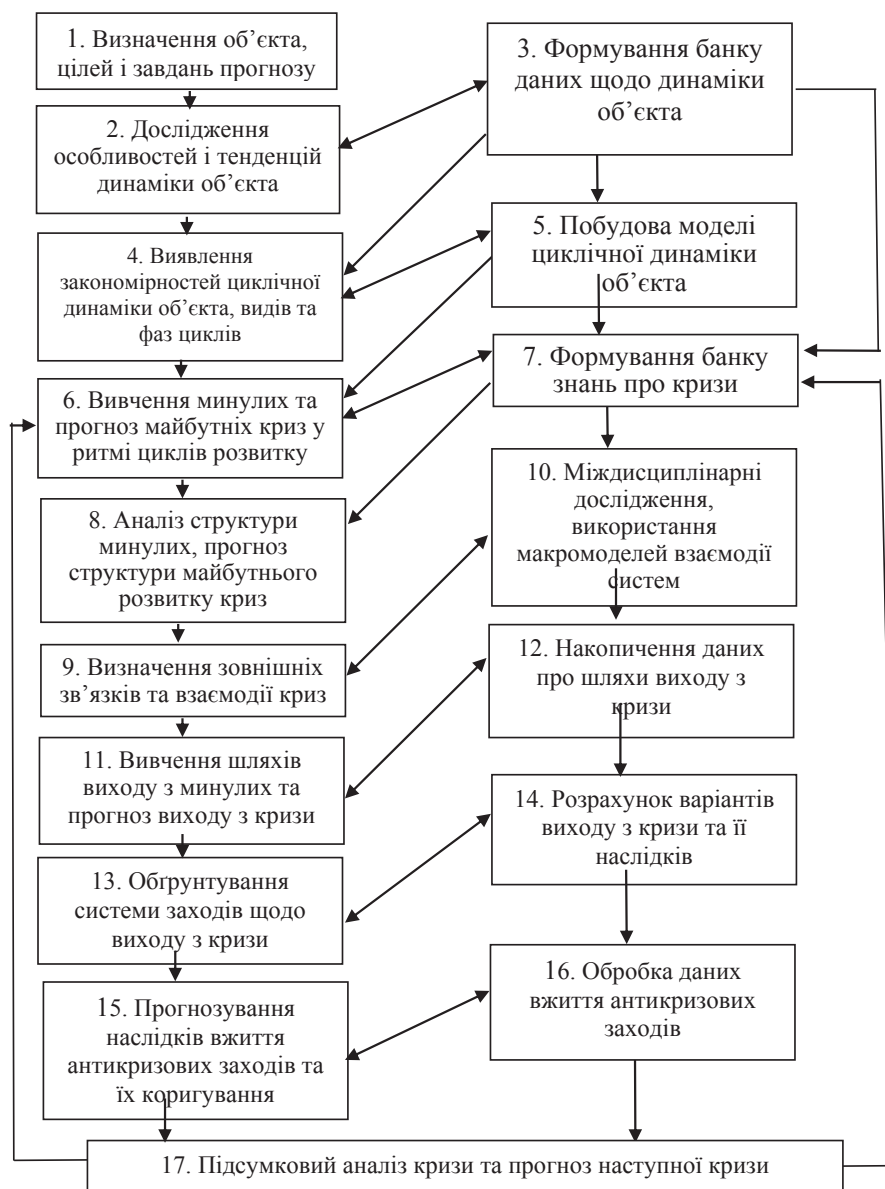

Рис. 2. Алгоритм передбачення кризи, інструменти її подолання

Джерело: побудовано автором на основі джерела [11]

Необхідність прогнозування криз визначається їх невідворотністю та циклічністю економічного розвитку. Прогнозування суттєво впливає на вибір регуляторів щодо мінімізації негативних наслідків кризових явищ.

Антикризові програми та плани є найважливішими інструментами реалізації антикризового регулювання. Як показав досвід подолання глобальної фінансово-економічної кризи 2008–2009 років, антикризові програми високорозвинених країн включали переважно заходи фінансового регулювання та були спрямовані на досягнення короткострокових цілей (розроблені на 1–2 роки). Нехтування довгостроковими цілями розви-

тку та відсутність усунення практики боргового фінансування сукупного попиту стали основними причинами їх фіаско [12, с. 24].

Виходячи з досліджених теоретичних підходів, зазначимо, що практичний механізм антикризового регулювання національної економіки в умовах децентралізації є сукупністю правил, процедур, методів, моделей, важелів та форм регулювання процесами запобігання, профілактики, подолання кризи, зниження рівня її негативних наслідків щодо діяльності суб'єкта самоуправління, спрямованих на формування систем заходів запобігання виникненню та негативному впливу загроз, а також збереження стабільності

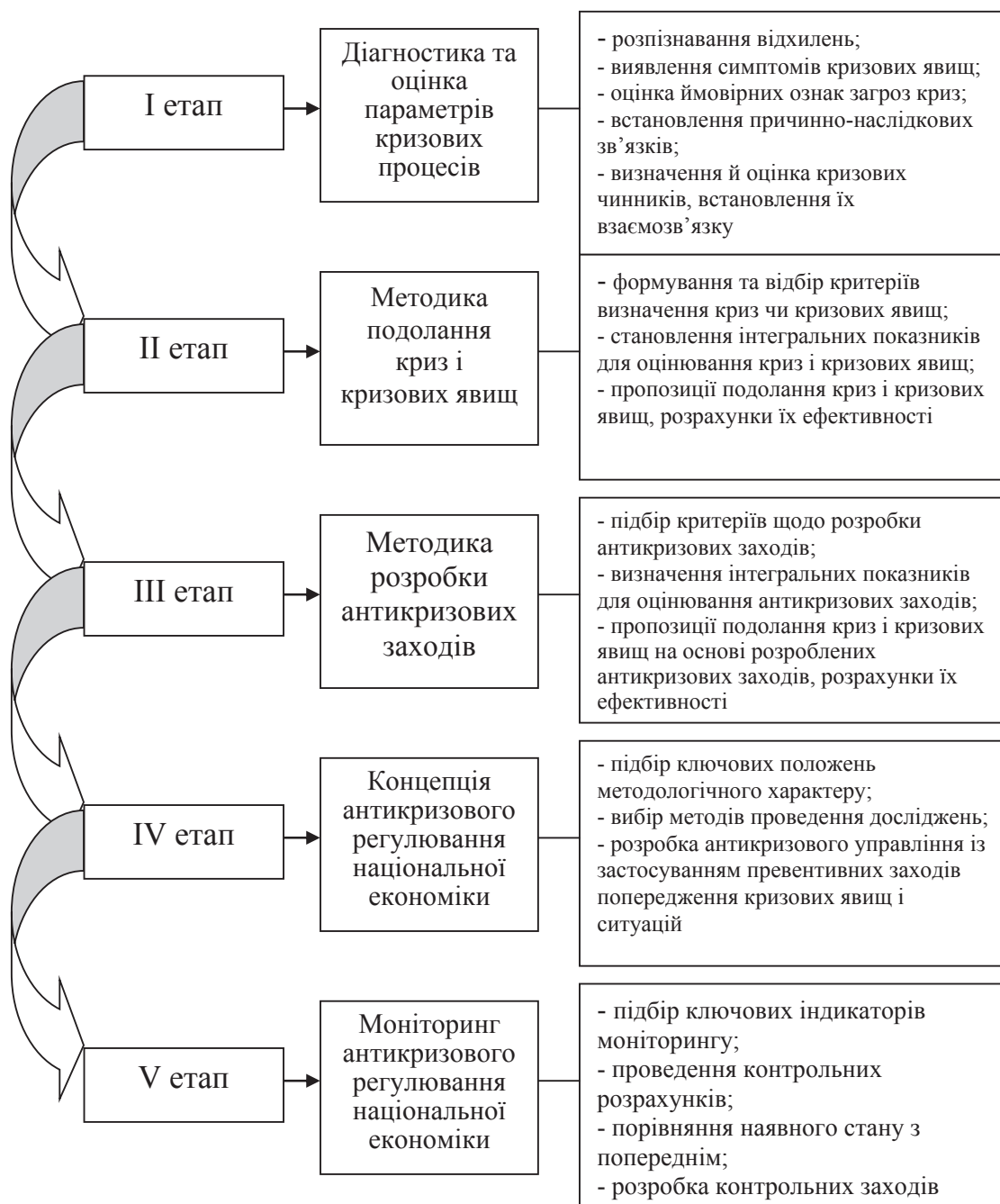

Рис. 3. Етапи реалізації механізму антикризового управління національною економікою в умовах децентралізації

Джерело: побудовано автором

функціонування економічної системи в умовах проведення децентралізації.

Визначено, що антикризове регулювання національної економіки в умовах децентралізації має здійснюватись поетапно та передбачати послідовність дій. Головне завдання регулювання полягає в оперативному прийнятті таких рішень, які б дали змогу досягти бажаного результату за мінімальних додаткових витратах, мінімізуючи негативні наслідки, що стає можливим на основі підготовки спеціальної системи антикризового регулювання. За цим підходом механізм антикризового регулювання національною економікою в умовах децентралізації має включати діагностику та оцінку параметрів кризових процесів, методику подолання криз, розробку антикризових заходів, формування та реалізацію концепції антикризового регулювання, створення умов для стабільного функціонування об'єкта дослідження (національної економіки, регіону, територіальної системи). Кожен з цих етапів включає більш детальні завдання (рис. 3).

Отже, механізм антикризового регулювання національної економіки в умовах децентралізації вклю-

чає систему чинників, що мають бути спрямовані на координацію функціональних аспектів діяльності соціально-економічної системи з метою збереження її цілісності, підтримки стабільного стану параметрів входу та виходу, оптимального плину процесів у межах підсистем і своєчасної реакції на запити оточуючого середовища.

Висновки. Отже, механізм антикризового регулювання національної економіки в умовах децентралізації дає змогу дослідити вихідні явища, під впливом яких починається процес проходження (без додаткового імпульсу) одного за іншим у визначеній послідовності низки взаємозалежних процесів, що обумовлюють дії антикризового стану. Вихідними чинниками можуть виступати численні та різноманітні за характером і силою початкового імпульсу явища, що ініціюються чинниками як зовнішнього, так і внутрішнього середовища.

В подальшому важливо дослідити вплив кризових явищ на розвиток територіальних об'єднань, продіагностувати практичні підходи до механізму антикризового регулювання.

Список використаних джерел:

1. Степанюк Н.А. Децентралізація в системі управління національною економікою. *Modern Economics*. 2018. № 7. С. 158–165.
2. Адельсеїтова Е.Б. Формування ефективного механізму регулювання національної економіки: автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.00.03; Крим. інж.-пед. ун-т. Сімферополь, 2009. 20 с.
3. Бойко-Бойчук О.В. Механізми державного управління: узагальнена модель. URL: concept.at.ua/load/0-0-0-34-20.
4. Гриньова В.М. Державне регулювання економіки: підручник. Київ: Знання, 2008. 398 с.
5. Дідківська Л.І., Головка Л.С. Державне регулювання економіки: навч. посіб. 5-те вид., стер. Київ: Знання, 2006. 213 с.
6. Піхняк Т.А. Проблеми механізму державного регулювання економічного зростання. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Znphktei/2011_1/statti/pixnyak/pixnyak.htm.
7. Рудницька Р.М., Сидорчук О.Г., Стельмах О.М. Механізми державного управління: сутність і зміст / за наук. ред. М.Д. Лесечка, А.О. Чемериса. Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2005. 28 с.
8. Федорчук О.В. Класифікація механізмів державного управління. *Демократичне врядування*. 2008. Вип. 1. URL: <http://www.academy.lviv.ua>.
9. Харченко Н.П. Поняття механізму держави, наукові пошуки теоретично-правової дефініції. *Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского*. 2007. Т. 20 (59). № 2. С. 278–284.
10. Олешко А.А. Антикризове регулювання національної економіки: теорія і практика: монографія. Ірпінь: видавництво НУДПСУ, 2012. 350 с.
11. Кузык Б.Н. Прогнозирование и стратегическое планирование социально-экономического развития. Москва, 2006.
12. Олешко А.А. Антикризові програми і плани національних господарств: особливості реалізації та перші результати. *Економіка та держава*. 2010. № 1. С. 23–29.